

Duistervoorde

Gemeente Voorst

Toelichting te beschermen dorpsgezicht

Gelders Genootschap
in opdracht van
het gemeentebestuur van Voorst

november 1999

Duistervoorde
gemeente Voorst
Toelichting te beschermen dorpsgezicht

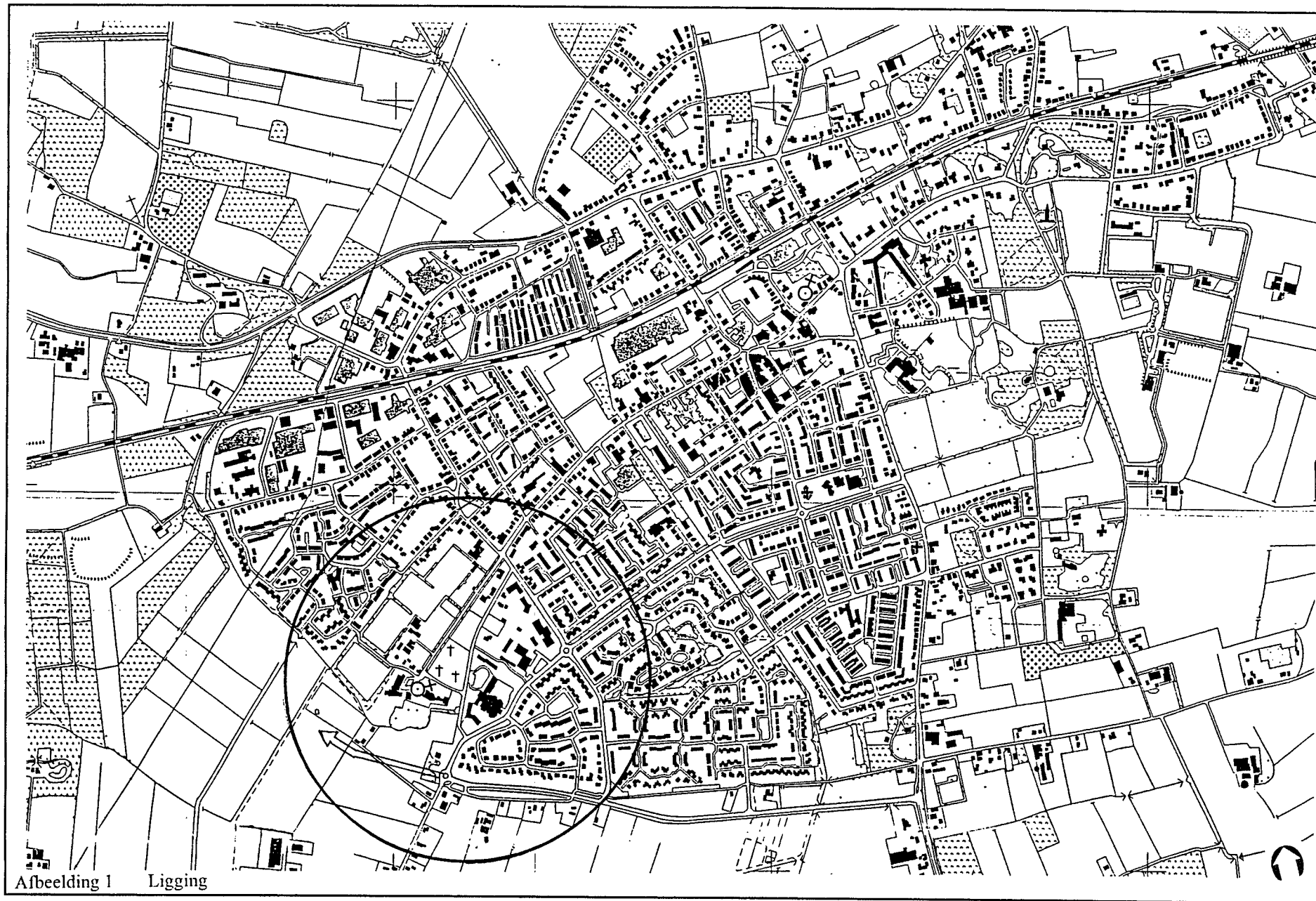
© Gelders Genootschap
in opdracht van het
gemeentebestuur van
Voorst

november 1999

drs G.J.M. Derks en ing. J.C. Hoenselaars

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Ontwikkelingsgeschiedenis	2
2.1 Oudste geschiedenis	2
2.2 De toestand anno 1832	2
2.3 Geschiedenis vanaf 1832	3
3. Huidige ruimtelijke karakteristiek	5
3.1 Algemeen	5
3.2 Kerklaan	5
3.3 Kerkplein en korte Kerklaan	5
3.4 Molenstraat	6
3.5 Het open weidegebied aan de zuidzijde	6
4. Begrenzing	8
5. Nadere typering te beschermen waarden	9
6. Waardering	10
Bronnen	
Literatuur	11
Geraadpleegd kaartmateriaal	11

Afbeelding 1 Ligging

1 INLEIDING

Duistervoorde is gelegen aan de zuidwestzijde van het dorp Twello. Duistervoorde heeft een rijke geschiedenis. Het ontstond uit en rondom het van oorsprong middeleeuwse huis Duistervoorde, waarvan reeds in 1358 melding werd gemaakt. Bijzonder is de al enkele eeuwen oude verbinding met de R.K. kerk. De bewoners van dit aanzienlijke huis bleven tijdens en na de Reformatie trouw aan de R.K. kerk en maakten Duistervoorde jarenlang tot een belangrijke schakel tussen de katholieken en hun geestelijke verzorgers. In 1803 werd op het landgoed een eenvoudige kerk gebouwd waarvoor in 1792 de grond beschikbaar was gesteld.

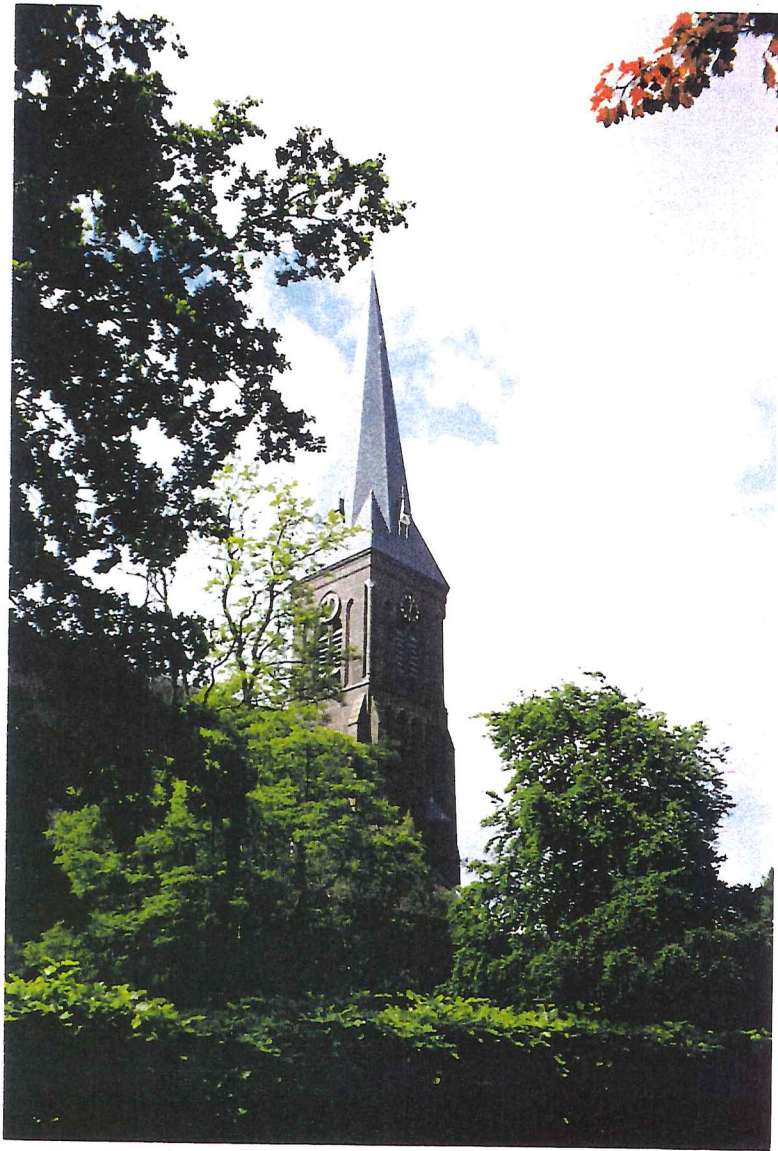
Na de publieke verkoop van het landgoed in 1878 kwam een reeks ontwikkelingen op gang, waarvan de resultaten ook heden ten dage nog in belangrijke mate mede bepalend zijn voor het aanzicht van Duistervoorde. Zo verrezen op het landgoed verschillende nieuwe gebouwen, waaronder enkele scholen en in 1888 de nog bestaande, imposante St. Martinuskerk.

Tegenwoordig vormt Duistervoorde binnen de sterk uitgegroeide dorpskern van Twello een aantrekkelijk geheel, waaraan de rijke ontstaansgeschiedenis nog goed valt af te lezen. Het waardevolle ensemble - o.a. bestaande uit de statige Kerklaan, het huis Duistervoorde, de monumentale R.K. kerk en een voormalige boerderij - omringd door oude, opgaande bomen en deels nog door open landerijen, verdient een zeer zorgvuldige behandeling. Een status als een (van gemeentewege) beschermd dorpsgezicht is dan ook op zijn plaats.

In deze toelichting op de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht worden in het volgende hoofdstuk eerst de hoofdlijnen van de ontwikkelingsgeschiedenis kort geschetst. In de hoofdstukken 3 en 4

worden achtereenvolgens de huidige ruimtelijke karakteristiek beschreven en de precieze ligging van de begrenzing toegelicht. In hoofdstuk 5 is getracht de voor bescherming in aanmerking komende waarden nader - en zo concreet mogelijk - te typeren, om de vertaalslag naar het toekomstige beleid te vereenvoudigen. In het zesde en laatste hoofdstuk wordt kort gemotiveerd waarom Duistervoorde zo waardevol is dat een aanwijzing als beschermd dorpsgezicht op zijn plaats is. De foto's in deze toelichting zijn gemaakt in de zomer van 1999.

De aanwijzing als beschermd dorpsgezicht is overigens niet bedoeld om het gebied in zijn huidige verschijningsvorm te conserveren of in zijn geheel te "bevrozen". Het biedt wèl een goed inzicht in de (cultuurhistorische) waarden waarmee bij eventuele toekomstige ontwikkelingen rekening moet worden gehouden en waarop desgewenst voort geborduurd kan worden. In deze zin is de toelichting óók een bron van inspiratie.

de R.K. Martinuskerk (anno 1999)

beschermd dorpsgezicht Duistervoorde

gewassen pentekening huis Duistervoorde (Jan de Beijer 1744)

de eerste kerk van Duistervoorde (anno 1803)

Gelders Genootschap

2 ONTWIKKELINGSGESCHIEDENIS

2.1 Oudste geschiedenis

De oudst bekende vermelding van Duistervoorde is van 1358, toen de stad Deventer een bode uitzond om een brief te brengen naar "Duestervoort". De naam verwijst vermoedelijk naar het bestaan van een doorwaadbare plaats in een beek (voorde) bij drassige grond met struikgewas (duester).

Duistervoorde was een Stichts, later Gelders, leengoed met reeds in de late Middeleeuwen een aanzienlijk huis, dat tot aan het begin van de 17de eeuw eigendom was van de familie Van Apeldoorn. In 1597 werd het huis eigendom van Dorothea van Apeldoorn, die in 1596 in het huwelijk was getreden met Jhr. Willem van Steenberg. Dit echtpaar bleef de R.K. kerk trouw toen ook in deze omstreken de Reformatie doordrong. Nadat in 1598 de kerk in Twello door de roomsen moest worden overgedragen, werd het huis Duistervoorde de plaats waar de overwegend katholiek gebleven bevolking hun eredienst in het geheim uitoefende. Noord-Nederland werd missiegebied, waar vanuit zogeheten staties missiepaters de (heimelijke) katholieke zielzorg ter hand namen. In veel gevallen fungeerden adellijke behuizingen als statie met als Veluwe voorbeelden de Cannenburg in Vaassen, Huis Ter Horst in Loenen en Duistervoorde in Twello. Laatstgenoemde wordt wel beschouwd als de belangrijkste Veluwe statie. Duistervoorde bleef nog lange tijd een belangrijke schakel tussen de katholieken en hun geestelijke verzorgers. Op de zolder van het huis was lange tijd een soort schuilkapel ingericht, terwijl de verboden diensten sinds het midden van de 18de eeuw in het koetshuis werden gehouden.

In 1611 ging de leenplicht van Duistervoorde definitief over van het

geslacht Van Apeldoorn op het geslacht Van Steenberg. De goederen omvatten destijds "huys en havesathe Duystervoorde", alsmede vier hofsteden en een windmolen met molenhuis. In 1660 brandde het huis grotendeels af om vijf jaar later weer opgebouwd te worden. Eigenaren waren toen Dorothea Petronella van Steenberg en haar man Frederik Johan Baron van Baer van Slangenburgh, in de tweede helft van de 17de eeuw een bekend generaal uit de oorlogen der Staten Generaal.

De gewassen pentekening van Jan de Beijer van 1744 geeft enige indruk van de toestand van het huis Duistervoorde: een relatief groot, compact huis op een omgracht terrein, omgeven door bomen, met aan de gracht een poortgebouw, vanwaar een brug toegang gaf tot het eigenlijke huis. In 1766 kwam Duistervoorde in het bezit van Freule Christina Sophia, dochter van Derck Johan van Stepraedt en Johanna Elisabeth van Steenberg. Deze freule was degene die in 1792 de grond beschikbaar stelde voor het eerste kerkje op Duistervoorde, waarvan de bouw in 1803 gereed was.

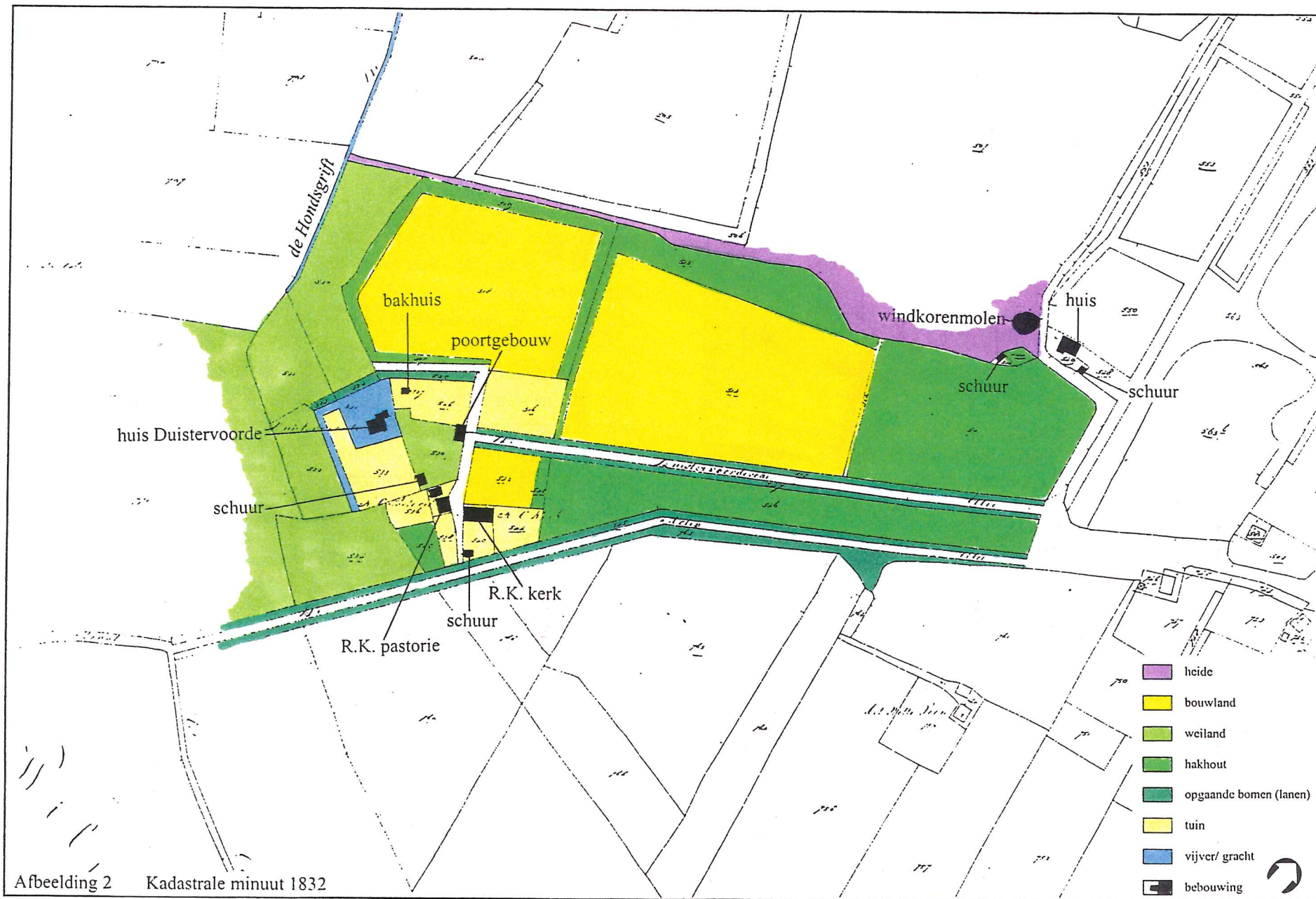
In 1828/1829 werd het huis Duistervoorde verkocht aan Johan Carl Goldenberg, koopman te Deventer.

2.2 De toestand anno 1832 (afbeelding 2)

De kadastrale minuut van 1832 geeft een goede indruk van de destijds bestaande situatie.

Vanaf de Molenstraat voerde de langgerekte, en met opgaande bomen beplante Duistervoordsche Allee (thans Kerklaan) naar het huis Duistervoorde. Aan weerszijden van de allee lagen grote percelen hakhout en bouwland. Ook rondom het bouwland waren stroken hakhout aangeplant. Ten (noord)westen van het bouwland en hakhout lag, achter de molen, een heideveld.

Afbeelding 2 Kadastrale minuut 1832

beschermd dorpsgezicht Duistervoorde

Gelders Genootschap

De Duistervoordsche Allee kwam bij het poortgebouw even voor het huis Duistervoorde uit op een dwarsweg, die aan de oostzijde aansloot op de zogenaamde Molenallee. Dit langs de (zuid)oostzijde van de goederen lopende deel van de Molenstraat (per 1.1.1000 : Martinusweg) had destijds ook het karakter van een met bomen beplante laan. Aan de dwarsweg stonden behalve het poortgebouw ook de R.K. kerk en pastorie, met daaromheen enkele tuinen. Het huis Duistervoorde lag in 1832 nog rondom in een gracht of waterpartij. Bij het huis lagen tuinen met daarin een bakhuis en een perceel weiland, waarin een schuur was gebouwd. Ten zuiden en ten westen van het huis lagen weilanden. Even ten westen van het huis bevond zich tevens het begin van de waterloop genaamd de Hondsgrieff.

2.3 Geschiedenis vanaf 1832

Huis Duistervoorde c.a.

De Deventer koopman en wijnhandelaar Johan Carl Goldenberg - eigenaar sinds 1829 - verkocht Duistervoorde in 1863 aan de Amsterdamse bankier Johan Hendrik Timme, die allerlei veranderingen aan liet brengen. Het *huis Duistervoorde* werd tot de fundamente afgebroken en in 1864 herbouwd in de vorm zoals die ook heden ten dage nog bestaat. Een gedeelte van de gracht werd gedempt. Het huis Duistervoorde werd in 1890 - na enige jaren verhuurd te zijn geweest aan de Eerwaarde Zusters van Onze Lieve Vrouwe Visitatie uit Salskotte (Dld) - bestemd tot St. Antonius-gesticht en betrokken door de zusters van Liefde van Jezus en Maria, Moeder van Goede Bijstand, uit Schijndel. Sinds het vertrek van de zusters in 1967 wordt het huis particulier bewoond.

Het *poortgebouw* werd gesloopt om in 1871 plaats te maken voor een woning, waarin lang een café was gevestigd (café "de Poorte").

In de voorgevel werd een wapenstein ingemetseld met het wapen Van Steenberg-Van Voorst (anno 1641) en in de zuidgevel een zonnewijzer (anno 1739).

R.K. kerk, pastorie en begraafplaats

In 1878 werd het gehele goed Duistervoorde publiek verkocht, waarbij het R.K. kerkbestuur eigenaresse werd van het huis en directe omgeving. Inmiddels was de parochie dusdanig uitgebreid dat een grote verbouwing of een geheel nieuwe kerk nodig was. Tot het laatste werd besloten en de bekende Deventer architect W. te Riele, kreeg opdracht om de nieuwe *kerk* te ontwerpen.

De nieuwe kerk werd tegenover de oude gebouwd, in de directe omgeving van het huis Duistervoorde. Op 1 maart 1887 kon de eerste steen worden gelegd en reeds in 1888 kon de nieuwe, in neogotische stijl gebouwde en aan de H. Martinus gewijde, kerk in gebruik worden genomen. De ligging van Duistervoorde werd voortaan gemarkeerd door de hoge kerktoren. De oude *pastorie* werd in 1923 vervangen door een nieuw gebouw, ontworpen door M. Roebers, architect te Deventer.

De R.K. begraafplaats werd in 1835-1836 aangelegd. Hiertoe werden diverse bomen gekapt, terwijl het terrein moest worden opgehoogd en geëgaliseerd. In 1854 werd de begraafplaats aanmerkelijk uitgebreid; de benodigde grond werd aangekocht van de familie Goldenberg. De parochianen schonken pastoor Hooyman ter gelegenheid van zijn 40-jarig priesterjubileum een calvarieberg, die in 1912 gereed was. In 1913 werd een nieuw lijkenhuis gebouwd dat een ouder bouwsel, waarin tevens ruimte was voor een katechismuskamer en stalling voor paard en koeien, moest vervangen. In de 19de eeuw werd de begraafplaats nog enkele malen uitgebreid. De nog bestaande smeedijzeren toegangshekken werden in 1950 ontworpen door Jonkers uit Gorssel.

Vogelvlucht opname Duistervoorde 24-10-1984

Scholen

Aan het begin van de oprijlaan (Kerklaan), werd aan de (zuid)oostzijde omstreeks 1890 een *school* gebouwd, waarin tegenwoordig het restaurant "De Vier Seizoenen" is gevestigd. De school bleek echter al snel te klein. Daarom werd in 1899 tegenover de nieuwe kerk een *meisjesschool* (St. Antoniuschool) gebouwd en in 1916 een *jongensschool* (St. Martinusschool) aan de noordwestkant van de laan, op de hoek met de Molenstraat. Na de bouw van de jongensschool werd de oude school in gebruik genomen als parochiehuis (patronaat) en woonhuis voor de onderwijzer. In 1984 werd het pand verkocht aan een horecabedrijf.

Tussen de St. Antoniuschool en het huis Duistervoorde werd een kleuterschool gebouwd, waartoe in de vijftiger jaren het laatste deel van de gracht werd gedempt. De St. Antoniuschool werd in 1988 door nieuwbouw vervangen. Ook de St. Martinusschool werd gesloopt; het terrein krijgt een woonbestemming.

Overige bebouwing

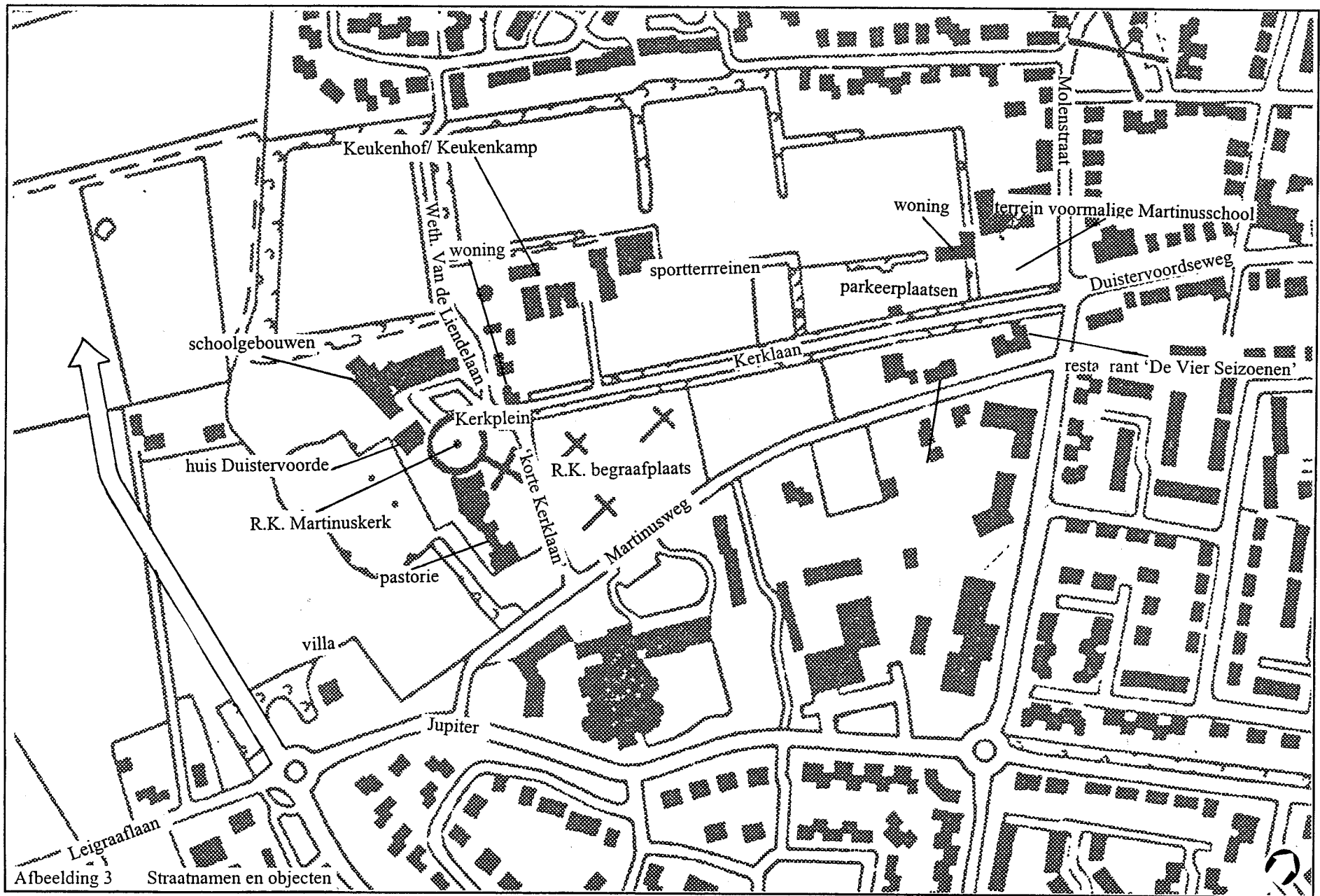
In de 19de eeuw - mogelijk kort na verkoop van 1829 of na de publieke verkoop van 1878 - verrees aan de noordwestzijde van de Kerklaan de *boerderij* "Keukenhof" of "Keukenkamp". Bij het bombardement op Duistervoorde van 9 april 1945 werd de boerderij Keukenkamp ernstig beschadigd, maar nadien weer geheel hersteld.

In de periode tussen beide wereldoorlogen werden in Duistervoorde enkele woningen gebouwd, waaronder de villa's aan de Kerklaan 4 en "Vredelust" aan de Molenstraat 68 (per 1.1.2000 : Jupiter). Huize "Vredelust" werd in 1929 gebouwd naar ontwerp van F. Bos te Twello, in opdracht van een lid van de familie Linthorst, eigenaar van een grote vleeswarenfabriek in Twello. De villa Kerklaan 4,

gebouwd in opdracht van de heer Overvelde, dateert uit 1939 en is ontworpen door J.A.C. Haket, architect te Deventer. Het pand werd in 1954 verbouwd tot dokterswoning.

Aan de noordwestzijde van de Kerklaan werden in 1949 en later jaren sportvelden van de in 1934 opgerichte Sportvereniging Voorwaarts aangelegd, alsmede enkele parkeerterreinen. Aan de zuidoostzijde verrees in 1952 een clubhuis van de R.K. padvindsters. In dit gebouw is nu de scouting gevestigd.

In een hoek van het grote weideperceel ten zuiden van het huis Duistervoorde werd in 1960 een aardgas-ontvangststation gebouwd in opdracht van de N.V. Veluwse Gasmaatschappij. In dit station werden grote hoeveelheden gas onder grote druk ontvangen en onder een lagere druk verspreid. In 1967 werd het ingericht als een distributiestation. Het terrein met daarop enkele kleine gebouwen, werd ontsloten door middel van een pad vanaf de Leigraaflaan (vroeger : Molenstraat).

Afbeelding 3 Straatnamen en objecten

3 HUIDIGE RUIMTELIJKE KARAKTERISTIEK

3.1 Algemeen

Het te beschermen dorpsgezicht Duistervoorde ligt aan de zuidzijde van de bebouwde kom van het dorp Twello. In de directe omgeving liggen o.a. sportvelden, de St. Martinushof en enkele nieuwe woonwijken. Het gebied heeft een langgerekte vorm en strekt zicht uit langs de Martinusweg. Hoofdelementen zijn :

- de monumentale, met eiken beplante Kerklaan, die vanaf de Molenstraat naar het kerkplein loopt;
- de kern van Duistervoorde, gevormd door het kerkplein met daaraan het huis Duistervoorde, de R.K. Martinuskerk en de verdere bebouwing;
- de Molenstraat en de Martinusweg, respectievelijk de begrenzing van het dorpsgezicht aan de noord- en oostzijde;
- het open weidegebied aan de zuidzijde.

3.2 Kerklaan

Komende vanuit het noorden valt al direct de monumentale - aan weerszijden met twee rijen eiken beplante Kerklaan op. De laan heeft een dichte verharding; aan beide zijden staan de eiken in een brede grasberm. Uit het monumentale karakter valt al direct af te leiden dat de laan naar een belangrijke plek voert.

Twee ronde stenen pijlers met daarop "Duister" en "Voorde" markeren het begin van de spaarzaam bebouwde laan. Het terrein van de voormalige St. Martinusschool aan de noordwestzijde van de laan op de hoek met de Molenstraat is (nog) onbebouwd. Aan de zuidoostzijde staat tussen de Kerklaan en de Molenstraat de voormalige school, later parochiehuis en thans restaurant "De Vier Seizoenen". Voor het restaurant staan enkele oude linden; de

perceelsgrenzen aan de noordzijde en aan de zijde van de Kerklaan worden gemarkeerd door goed in het dorpsbeeld passende hagen.

Aan de noordwestzijde grenst de Kerklaan vooral aan sportterreinen en parkeerplaatsen. Ook staat er één villa (Kerklaan 4; ca 1930) en aan het einde - net voor het kerkplein - de (voormalige) boerderij "Keukenhof" of "Keukenkamp" (Kerklaan 8). De fraai gelegen en relatief gaaf bewaard gebleven 19de-eeuwse boerderij is van het hallehuistype en staat evenals de ernaast staande schuur op de gemeentelijke monumentenlijst. Voor de boerderij zijn leilinden geplant en de tuin is door middel van een haag gescheiden van het ervoor gelegen weiland. Ook het weiland is deels door hagen omgeven. Het ensemble draagt - door zijn eenvoudige, doch harmonieuze architectuur en de zorgvuldige inrichting van de omgeving, in hoge mate bij aan de dorps sfeer. Aan de zuidoostzijde van de Kerklaan zijn achter het restaurant het gebouw van de scouting en een woonhuis te vinden. Voorts grenst de laan aan deze zijde vooral aan de R.K. begraafplaats, die recent in noordoostelijke richting is uitgebreid.

De aan de Kerklaan grenzende percelen zijn deels afgebakend met hagen (bijvoorbeeld langs de begraafplaats) en deels met hekwerk dat zich minder goed voegt in het dorpsbeeld (bijvoorbeeld bij het gebouw van de scouting en langs de sportvelden).

3.3 Kerkplein en Korte Kerklaan

Het kerkplein is behalve via de monumentale Kerklaan ook bereikbaar via de "Korte Kerklaan" (vanuit het oosten) en via de Wethouder Van de Liendelaan (fietspad vanuit het westen). Het plein en de aangrenzende ruimten hebben grotendeels een uniforme, dichte verharding. Het zicht door de Korte Kerklaan wordt beëindigd

(voormalige) boerderij 'Keukenhof' of 'Keukenkamp'

kerkplein met R.K. St. Martinuskerk, huis Duistervoorde en voormalig café

zicht op pastorie vanaf (korte) Kerklaan

kerkplein met oude linden en St. Antoniusschool

beschermd dorpsgezicht Duistervoorde

Gelders Genootschap

door de in 1871 gebouwde woning (Kerklaan 10), een rijksmonument. Het aan het plein grenzende deel van het pand, vroeger een café - is witgepleisterd. Behalve dit voormalige café staan aan het kerkplein de in 1988 herbouwde school met schuin erachter een deel van de schoolgebouwen uit de vijftiger jaren, het huis Duistervoorde en de R.K. kerk. Het kerkplein wordt tegenwoordig vooral gedomineerd door de uit 1888 daterende neo-gotische R.K. Martinuskerk, die met de hoge toren aan het plein is gesitueerd. Komende vanaf de Kerklaan is ook het geheel wit gepleisterde huis Duistervoorde sterk beeldbepalend. De voorgevel van dit in 1864 gebouwde gemeentelijke monument (en toekomstig rijksmonument) is vier traveeën breed. Het huis staat met de voorgevel direct aan het plein maar beschikt vooral aan de achterzijde over een grote tuin. Voor de in 1988 herbouwde school ligt een smalle groenstrook. De speelplaatsen van de scholen bevinden zich aan de achterzijde van de schoolgebouwen, uit het zicht van het kerkplein. Op het kerkplein staan enkele oude lindes, met daaromheen oude en nieuwe fietsenrekken.

De toegang tot de Korte Kerklaan wordt - net als de toegang tot de Kerklaan - gemarkeerd door twee ronde stenen pijlers met daarop "Duister" en "Voorde". De Korte Kerklaan kan tevens gezien worden als een zichtas, met als afsluiting het voormalige café aan het kerkplein.

Aan de rechterkant voert de laan langs de R.K. begraafplaats, welke door middel van een hek tussen gemetselde pijlers toegankelijk is. De eenvoudig ingerichte begraafplaats is omgeven door beuken- en taxushagen.

Aan de zuidzijde loopt de Korte Kerklaan langs de pastorietuin, waarin enkele oude bomen, en de groenstrook langs het schip van de kerk. Door het relatief hoog opgaande struikgewas wordt het zicht op de fraaie kerk deels weggenomen, terwijl de brede bestaande

dichte verharding en het open karakter van de parkeerplaatsen langs de kerktuin voor een visuele verbreding van de laan zorgt.

3.4 Molenstraat en Martinusweg

De Molenstraat en de Martinusweg vormt aan de noord(oost)- en oostzijde de begrenzing van het dorpsgezicht. Op de kavel tussen de Kerklaan en de hoek in de Molenstraat staat tussen oude bomen het in een voormalige school- en patronaatsgebouw ondergebrachte restaurant "De Vier Seizoenen", een relatief gaaf bewaard gebleven complex met aan de voorzijde terrassen en aan de zij- en achterkant parkeergelegenheid. De rond de terrassen aangeplante hagen voegen zich goed in het dorpsbeeld.

Achter het restaurant staan respectievelijk een gebouw van de scouting (Kerklaan 3), dat vanaf de Martinusweg gezien schuil gaat achter een hoge haag en een woning. Dan volgen in de richting van de kerk percelen grasland en de R.K. begraafplaats. Beuken- en taxushagen omringen zowel het weiland als de begraafplaats. Door het open karakter van dit gebied heeft men hier een fraai zicht op de door bomen omgeven R.K. kerk. De groene, onverharde berm, zorgt samen met de open omhaagde terreinen voor een aantrekkelijke, dorpse sfeer.

De lichtgebogen Martinusweg heeft een asfaltverharding met ter hoogte van de aansluiting op de Korte Kerklaan een met moderne klinkers bestraat snelheidsremmend plateau. Voorbij de Korte Kerklaan grenst de pastorietuin aan de Martinusweg. Door de dichte en relatief hoog opgaande beplanting is de pastorie 's zomers vrijwel geheel aan het zicht onttrokken.

3.5 Het open weidegebied aan de zuidzijde

Ten zuiden van de kerk ligt een weidegebied. Komende vanuit het

voormalige school/parochiehuis, momenteel restaurant 'De Vier Seizoenen'

zicht over omhaagd open terrein richting Kerklaan

Kerklaan met aan weerszijden dubbele rij eiken in brede berm

beschermd dorpsgezicht Duistervoorde

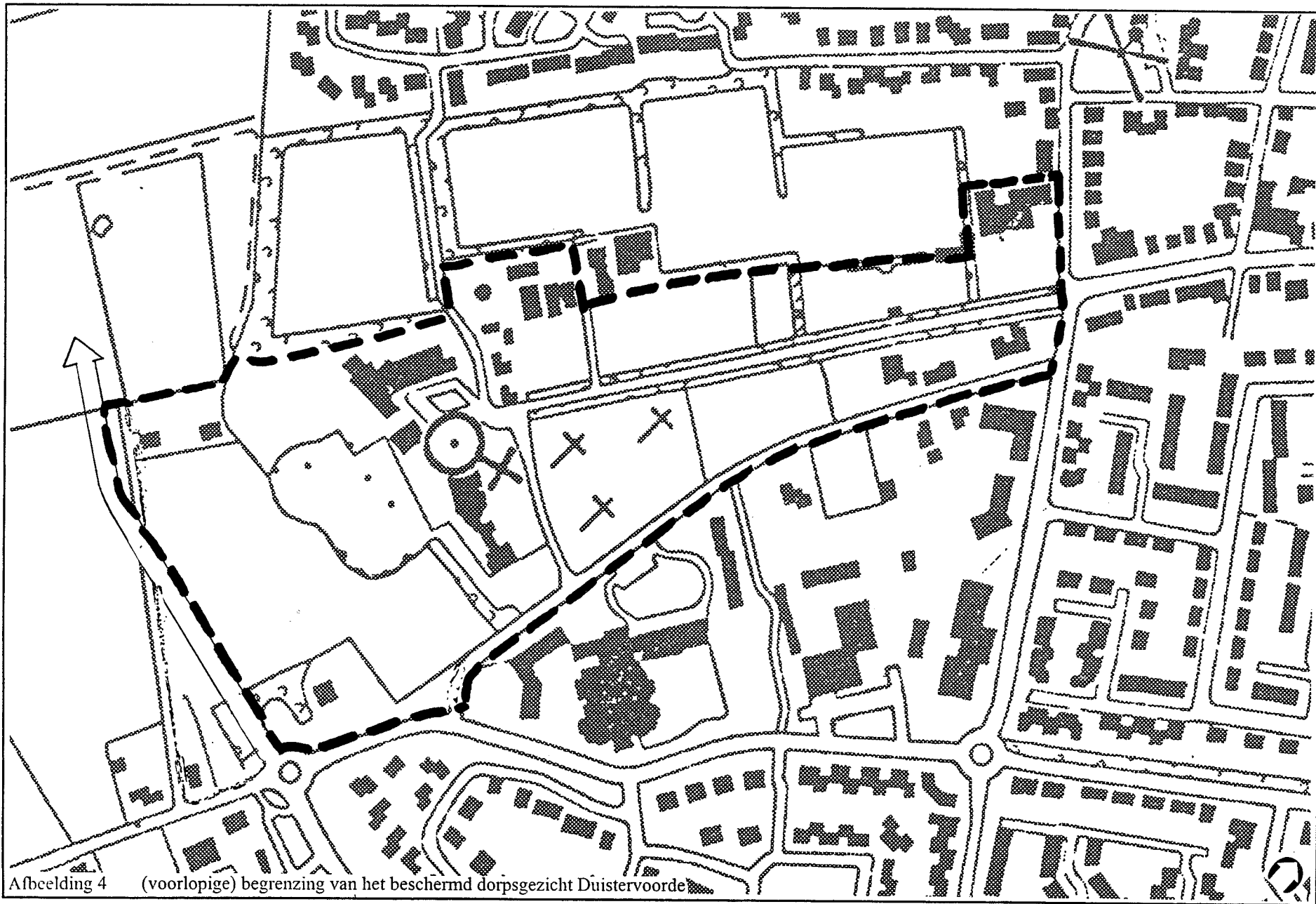

huis 'Vredelust' (Molenstraat 68)

Gelders Genootschap

zuiden heeft men over dit open gebied een fraai zicht op Duistervoorde. De tuinen aan de zuidzijde van de kerk en het Huis Duistervoorde worden begrensd door de (restanten) van de Terwoldsche Wetering. In de zuidoostelijke hoek van de weide liggen twee percelen, met daarop bebouwing, waaronder het omstreeks 1925-1930 gebouwde huis "Vredelust" (Molenstraat 68; per 1.1.2000 : Jupiter). In de zuidwestelijke hoek is bebouwing te vinden van het aardgasontvangst-station dat via een pad vanaf de Molenstraat bereikbaar is.

De oorspronkelijke verkeerssituatie is hier na de aanleg van de nieuwe woonwijk gewijzigd; de vroegere Molenstraat werd verlegd en er kwamen een nieuwe T-splitsing (Martinusweg-Jupiter) en een mini-rotonde. De in deze omgeving aangebrachte beplanting dreigt het zicht op Duistervoorde deels weg te nemen.

Afbeelding 4 (voorlopige) begrenzing van het beschermd dorpsgezicht Duistervoorde

4 BEGRENZING (Afbeelding 4)

Uitgangspunt

Uitgangspunt bij de keuze van de begrenzing is dat deze zodanig dient te worden gekozen dat:

- de karakteristieke hoofdelementen van de opbouw van Duistervoorde zoveel mogelijk daarbinnen zijn gelegen;
- de grens een logische grens is, die zowel in het veld als op kaarten goed herkenbaar is.

Toelichting op de precieze ligging

Oostzijde

Het te beschermen dorpsgezicht Duistervoorde wordt aan de oostzijde begrensd door de Martinusweg. De grens ligt aan de oostzijde van deze straat; de Martinusweg zelf ligt binnen de omgrenzing omdat het profiel en de inrichting van de straat mede bepalend zijn voor de visuele ruimtelijke kwaliteit van Duistervoorde.

Zuidzijde

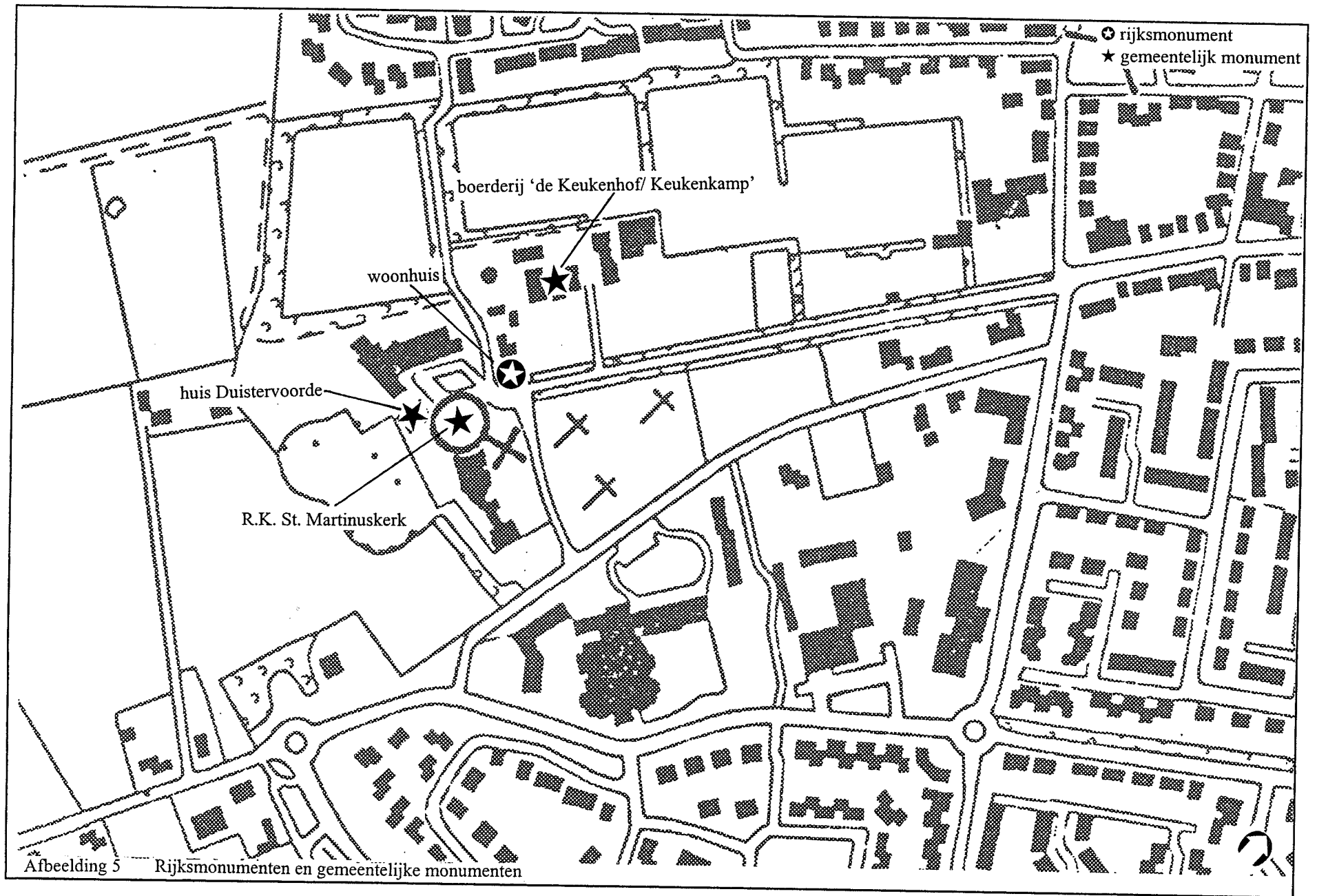
Hier ligt de grens aan de noordzijde van het pad dat vanaf de Leigraaflaan (tussen de vroegere Molenstraat nrs. 72 en 74) naar het aardgasontvangst-station voert. De grens is hier zodanig gekozen dat er voldoende open ruimte binnen de omgrenzing ligt om het fraaie zicht over de vrijwel onbebouwde groene ruimte (weiland) op de toren van de R.K. kerk en de omringende opgaande beplanting voor de toekomst te kunnen behouden. Dit merendeels vrije zicht op Duistervoorde draagt in hoge mate bij aan de positieve waardering van dit dorpsgezicht. In de toekomst kan de grens hier samenvallen met het nog aan te leggen deel van de westelijke randweg.

Westzijde

Aan de westzijde ligt de grens op de perceelsgrens die vanaf de zuidwestelijke hoek in noordelijke richting tussen de scholen en het sportterrein doorloopt, tot bij de boerderij Keukenhof of Keukenkamp. Het erf van deze boerderij - ook het achtererf - ligt geheel binnen de omgrenzing. Vanaf het erf van deze boerderij valt de grens zoveel mogelijk samen met de afrastering van de sportvelden. Hier is het van belang om de setting van de Kerklaan in een bredere groenstrook te handhaven. De villa (Kerklaan 4) ligt binnen de omgrenzing.

Noord(oost)zijde

Aan de noord(oost)zijde ligt de grens langs de zuidwestzijde van de Molenstraat. De nog te bebouwen kavel aan de noordwestzijde van de Kerklaan op de hoek met de Molenstraat valt binnen de omgrenzing.

5 NADERE TYPERING TE BESCHERMEN WAARDEN

Essentieel is dat Duistervoorde nog goed herkenbaar is als de kern van een voormalig landgoed, waaraan later verschillende gebouwen met een R.K. signatuur werden toegevoegd, een ontwikkeling die nog is terug te voeren op de tijd na de Reformatie, waarin Duistervoorde een belangrijke, zo niet de belangrijkste, Veluwe statie was, van waaruit missiepaters de (heimelijke) katholieke zielzorg ter hand namen

Het gebied heeft - ondanks de in de directe omgeving oprukkende woonbebouwing - nog een sterk dorpse uitstraling, dankzij de ruime, open opzet. Het monumentale karakter van de Kerklaan en het merendeel van de aanwezige bebouwing verwijzen naar de rijke ontwikkelingsgeschiedenis van deze plek.

Met betrekking tot de **stedenbouwkundige structuur** van het gebied zijn van belang :

- * het wegenpatroon, bestaande uit de Kerklaan, Korte Kerklaan, kerkplein, Molenstraat en Martinusweg;
- * het profiel van de Kerklaan;
- * de informele situering van de gebouwen om het kerkplein;
- * de Korte Kerklaan als zichtas, met het pand Kerklaan 10 als beëindiging;
- * het profiel van de Martinusweg, in het bijzonder de groene, onverharde berm aan de westzijde langs de begraafplaats;
- * de ligging van de begraafplaats;
- * het open karakter van het weidegebied ten zuiden van het huis Duistervoorde, de kerk en de pastorie, dat vooral ook van belang is vanwege het fraaie zicht op de kerk en omgeving.

Met betrekking tot de **groenstructuur** zijn van belang :

- * de beplanting van de Kerklaan met aan weerszijden een dubbele rij monumentale eiken in een grasstrook.
- * de hagen als erfafscheiding en ter markering van perceelsgrenzen;
- * diverse oude opgaande beplantingen, waaronder de lindenbomen bij "De Vier Seizoenen", de gesloopte St. Martinusschool en op het kerkplein.

Met betrekking tot het **bebouwingsbeeld** zijn van belang :

Algemeen :

- * de zeer ruime en open opzet (geringe dichtheid);
- * in hoofdzaak (monumentale) panden, waaraan de buitenzijde de (van oorsprong) bijzondere functie afleesbaar is. (de weinige na 1900 gebouwde woningen voegen zich redelijk goed in het beeld door de situering op een ruim, als tuin ingericht perceel)

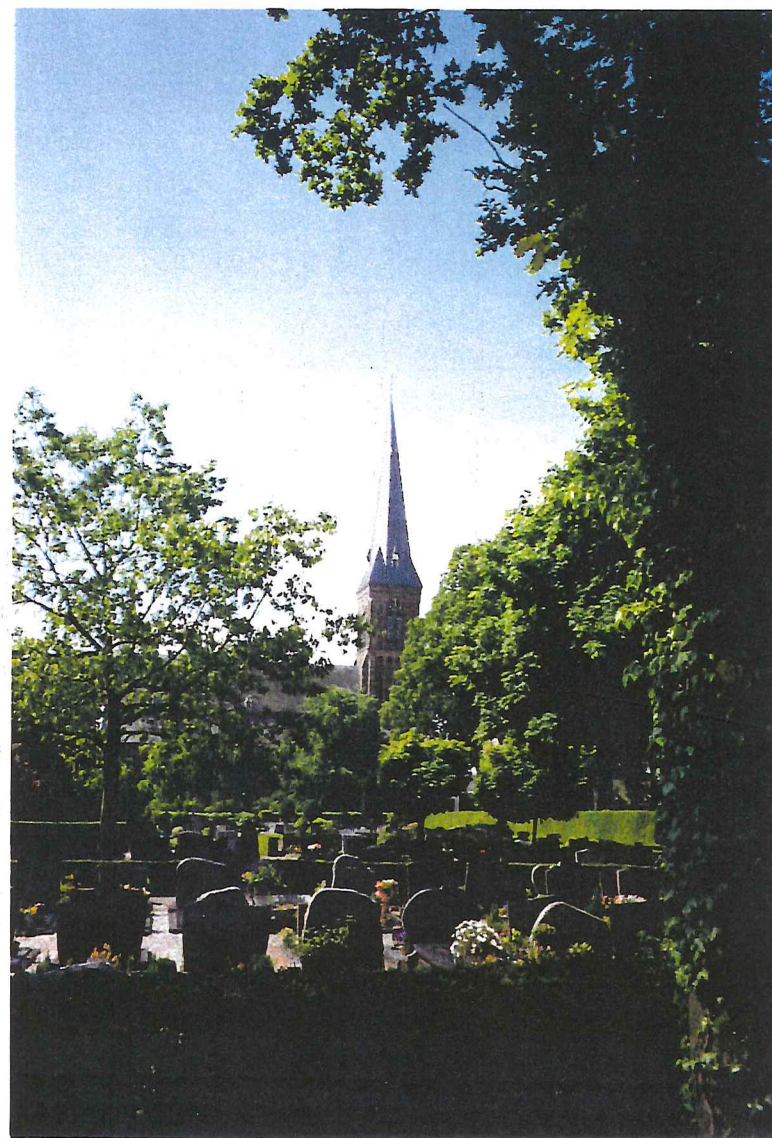
Afzonderlijke bouwwerken (merendeels beschermde monumenten) :

- Huis Duistervoorde (1864); Kerklaan 14 (gemeentelijk monument);
- R.K. St. Martinuskerk (1888); Kerklaan 16 (gemeentelijk monument);
- R.K. pastorie (1925); Kerklaan 18;
- Voormalige school / patronaatsgebouw, thans restaurant "De Vier Seizoenen" (± 1890); Molenstraat 62;
- Woonhuis, voormalig café (1871); Kerklaan 10 (rijksmonument);
- Boerderij "De Keukenhof" of "De Keukenkamp" (XIX); Kerklaan 8 (gemeentelijk monument);
- Stenen pijlers aan begin van Kerklaan en Korte Kerklaan.

Kerklaan

beschermd dorpsgezicht Duistervoorde

zicht op begraafplaats en R.K. Martinuskerk

Gelders Genootschap

6 WAARDERING (Motivering)

Duistervoorde is van zeer hoge **stedenbouwkundige waarde** als zijnde een fraai en sterk samenhangend gebied, met een gaaf bewaard gebleven en duidelijk herkenbare ruimtelijke opbouw. Binnen de sterk gegroeide kern van Twello is het een van de lokaties waar de oorspronkelijke dorpse sfeer bewaard is gebleven.

Duistervoorde is van zeer hoge **cultuurhistorische waarde** als plek waar vroeger een belangrijke, zo niet de belangrijkste, Veluwe statie was, van waaruit na de Reformatie de missiepaters de (heimelijke) katholieke zielzorg ter hand namen. Op lokaal niveau is Duistervoorde van belang als zijnde de kern van de R.K. gemeenschap van Twello e.o., door de aanwezigheid van verschillende R.K. bouwwerken. Ter plekke is de ontwikkelingsgeschiedenis (het ontstaan uit een zeer oud landgoed) nog afleesbaar.

Het gebied is tenslotte van belang op grond van de hoogwaardige kwaliteit van een deel van de aanwezige bebouwing (monumenten) en hun groepering in relatie tot de ruimtelijke opbouw van het gebied. In deze opbouw spelen ook de groenstructuur (monumentale lanen, hagen) en het open karakter van het gebied ten zuiden van de kerk een belangrijke rol.

karacteristieke open omhaagde terreinen

Molenstraat met groene berm en karakteristieke haagbeplanting

(korte) Kerklaan met zicht op het voormalige café

zicht op Duistervoorde vanuit het zuiden

BRONNEN

Literatuur

- F.M. Eliëns en J. Harenberg. *Middeleeuwse kastelen van Gelderland*. Rijswijk, 1984.
- Hans Hermsen. *Huis Duistervoorde was een 'missiepost'*. In : Deventer Dagblad (Veluwe-editie) en Zutphens Dagblad, zaterdag 21 mei 1988.
- J.H. Hofman. *Duistervoorde in het ambt van Voorst*. In : *Gelre Bijdragen en Mededelingen III* (1900), blz. 177-186.
- G.J. Kedde. *Het Huys Duystervoorde in Twello*. Twello, 1956.
- Henny Vught. *100 jaar St. Martinuskerk Duistervoorde*. Duistervoorde, parochiebestuur St. Martinus, 1988.

Geraadpleegd kaartmateriaal

- Kadastrale minuut 1832
- Militaire Topografische kaart van 1850 (terreinverkenning 1843-1845).
- Grote Historische Atlas van Nederland. (Topografische Militaire Kaarten 1 : 50.000; 1830-1855) Deel 3, Oost-Nederland. Wolters-Noordhoff bv, Groningen, 1990.
- Historische Atlas Gelderland (Chromotopografische Kaart des Rijks 1 : 25.000; 1865-1929). Robas Producties, Den IJp, 1989.
- Topografische Dienst. Grote Provinciale Atlas 1 : 25.000 Gelderland/Veluwe. Wolters-Noordhoff Atlasproducties Groningen, Tweede Editie, 1997.